Menetluskaasus

Kui joobes Toomas politsei poolt autoroolist 10.04.2022 õhtul kella 20.00 paiku kõrvaldati, toimetati ta esialgu kainenema ning järgmisel hommikul kl 10.00 vormistati tema kinnipidamine. Protokolli koostamisel hakkas patrullpolitseinik Toomasele selgitama kahtlustuse sisu ja tema õigusi ning kohustusi, kuid Toomas ütles, et ta ei suuda seda kuulata, sest tema pea valutab kohutavalt. Ta ütles, et näidaku aga politseinik ette, kuhu ta peab alla kirjutama, ja ta teeb seda. Politseinik näitaski ette need kohad, kuhu Toomas pidi allkirja andma ja protokolli koostamisel sellega piirduski.

Palun selgita millisele seaduses nimetatud alusele tuginedes saab Toomase kahtlustatavana kinni pidada ja kui kaua Toomast kinni pidada saaks. Samuti palun anna hinnang politseiametniku poolt isiku kahtlustatavana kinnipidamise reeglite järgmise osas. 1,5 p

Lahenduskäik: Kaasuse lahendaja peab kinnipidamise alusena oskama viidata KrMS § 217 lg-s 2 nimetatud kinnipidamise alusele ning et isikut saab kinni pidada 48 h. Samuti peab lahendaja teadma, et Toomase kinni pidamise alguseks loetakse kainenemisele toimetamise aeg s.o alates 10.04.2022 kell 20.00 ja 48 h saab täis 12.04.2022 kell 20.00. Kaasuse lahendaja selgitab, et patrullpolitseiniku käitumine protokolli vormistamisel ei vastanud KrMS § nõuetele, sest KrMS § 217 lg 7 ja § 33 lg 2 kohaselt peab uurimisasutuse ametnik kahtlustatavana kinnipeetule selgitama tema õigusi ja kohustusi – lihtsalt protokolli allkirjastada laskmine ei ole selgitamine. Kui isik kaebab peavalu, siis tulnuks lasta meditsiinitöötajal ta üle vaadata ja lasta peavalu vastu mingit rohtu anda nt ja siis asuda vormistama kinnipidamise protokolli. Lisaks kohustas KrMS § 35[1] lg 2 andma Toomasele kirjaliku õiguste deklaratsiooni, mida patrullpolitseinik ei teinud.

Edasi hakkas uurija tegelema Toomase kahtlustatavana ülekuulamise ettevalmistustega. Ülekuulamise juurde nõudis Toomas advokaat Veiko Piibelehte. Kuna uurija oli just paar päeva tagasi suhelnud advokaat Piibelehega seoses ühe teise kriminaalmenetlusega, siis teadis ta, et advokaat viibib kodus koroonaisolatsioonis kuni 13.04.2022. Seega ütles uurija kohe Toomasele, et advokaat Piibelehte ta küll ei saa menetlustoimingule kutsuda ega teavitanudki advokaati sellest, et Toomas soovis teda oma kaitsjaks. Seda teada saades otsustas Toomas, et ei taha üldse advokaati.

Palun anda hinnang uurija käitumisele. Samuti selgitada kas ja millised on KrMS ette nähtud võimalused isikute osalemisele menetlustoimingutes virtuaalselt. 2p

Lahenduskäik: Kaasuse lahendaja jõuab selleni, et menetleja käitus vääralt, kui ei võtnud Toomase valitud kaitsjaga ühendust. KrMS § 34 lg 1 p 3 kohaselt on kahtlustataval õigus kaitsja abile ning § 43 lg 1 kohaselt on kahtlustataval õigus ise kaitsjat valida. KrMS § 45 lg 1 kohaselt võib kaitsja kriminaalmenetlusest osa võtta sellest hetkest alates kui isik saab kahtlustatava menetlusseisundi ning § 47 lg 1 p 6 alusel on kaitsjal õigus osaleda kohtueelses menetluses kaitsealuse osavõtul tehtavates uurimistoimingutes. See, et uurija teadmise kohaselt on soovitud kaitsja koroonaisolatsioonis ei vabasta teda kohustusest kaitsjat teavitada ning uurida, kas soovitud kaitsja võtab kaitseülesande vastu ning kas kaitsja saab osaleda nt virtuaalselt. Lisaks saaks valitus kaitsja nimetada KrMS § 44 lg 1 alusel enda asemel asenduskaitsja kui ta ikkagi ise ei saa toimingust osa võtta.

Prokurör otsustas, et vajalik on taotleda Toomase vahistamist. Selleks broneeris ta eeluurimiskohtuniku juurde aja 12.04.2022 kella 10-ks hommikul. Kohtus vahistamistaotluse arutamisel mõtles Toomas ümber ja ütles, et ta ikka soovib advokaati ja kui Piibelehte ei saa, siis soovib ta advokaat Kaspar Nurmenukku. Kaitsja Nurmenukk teatas, et ta on 12.04 terve päeva hõivatud üldmenetluse istungiga ning saaks vahistamisistungist osa võtta alles järgmisel tööpäeval. Lisaks avaldab Toomas kõigile üllatuseks, et tegelikult on tema emakeel poola keel, kuna tema ema on sünnilt poolatar, ning ta taotleb istungile poola keele tõlki.

Palun esmalt selgita, milliste eelduste täidetuse puhul saab üldse prokurör esitada kahtlustava suhtes vahistamistaotluse ning kellel lasub kohustus tõendada vahistamisaluse esinemist. Palun anna hinnang ka tekkinud olukorrale – millise aja jooksul peab kohus vahistamistaotluse läbi vaatama ja kuidas toimida tekkinud olukorras seoses kaitsjaga. Samuti palun anna hinnang võimalikule tõlgi vajadusele. 1,5 p

Lahenduskäik: Lahendaja teab, et Riigikohtu väljakujunenud praktika kohaselt on vahistamise üks vältimatu eeldus põhjendatud kuriteokahtluse esinemine. Samuti teab ta, et KrMS § 130 lg 2 kohaselt võib kahtlustava vahistada juhul kui esineb vähemalt üks vahistamise alus – kahtlus, et isik võib kõrvale hoida kriminaalmenetlusest või võib jätkata kuritegude toimepanemist. Samuti teab lahendaja, et põhjendatud kuriteokahtluse ja vahistamisaluse tõendamise koormus lasub prokuratuuril.

Kaasuse lahendaja teab, et KrMS § 217 lg 8 alusel peab prokuratuur juhul, kui on veendunud vahistamise vajaduses, koostama vahistamistaotluse ja toimetama isiku eeluurimiskohtuniku juurde 48 h jooksul alates tema kahtlustatavana kinnipidamisest. Eelduslikult teab kaasuse lahendaja ka Riigikohtu praktikat, mille kohaselt peab kohus selle 48 h jooksul suutma teha ka otsustuse esitatud vahistamistaotluse osas.

Kaitsja osas teab kaasuse lahendaja kohtu võimalust KrMS § 44[1] lg 1 alusel määrata asenduskaitsja, kui valitud kaitsja ei saa 12 tunni jooksul arvates isiku kahtlustatavana kinnipidamisest ja ei ole nimetanud endale asenduskaitsjat. Kaitsja määramine toimub riigi õigusabi korras.

Poola keele tõlgi nõudmisega seoses teab kaasuse lahendaja, et KrMS § 10 lg 2 alusel tagatakse kahtlustatavale, kes ei valda eesti keelt, tõlgi abi. Kahtluse korral selgitab menetleja välja isiku eesti keele oskuse. Kui eesti keele oskust ei ole võimalik välja selgitada või see osutub ebapiisavaks, tagatakse tõlgi abi. Kohus võib selgitada Toomase eesti keele oskust läbi selle, et uurida, mis keeles temaga esmaste menetlustoimingute käigus suheldi, samuti kontrollida näiteks rahvastikuregistrist, et milline keel on seal Toomase emakeelena määratletud. Kuna Toomas valdab tegelikult eesti keelt ja varasemalt ei ole ta toimingute juurde tõlki taotlenud ega andnud mõista, et ta ei saa kõneldust aru, mistõttu poola keele tõlki vahistamistaotluse läbi vaatamise istungile kutsuda ei ole vaja.

Kohus keeldus Toomase vahistamisest, leides, et vahistamisalused puuduvad. Toomas vabastati ning prokurör palus uurijal kohaldada Toomasele tõkendina elukohast lahkumise keeldu. Toomas teatas aga uurijale, et kuna naine viskas ta kodust välja, siis tal elukohta enam pole ning ta ei kavatse kellelegi avaldada oma viibimiskohta. Samas kinnitas Toomas, et on uurijale kättesaadav telefoni ja meili teel.

Selgita prokuröri võimalust kohtu vahistamisest keeldumise vaidlustamiseks s.h tähtaega. Analüüsi tõkendi elukohast lahkumise keelu kohaldamise eeldusi. Anna hinnang, kuidas

peaks uurija suhtuma Toomase avaldusse mitte avaldada oma elukohta ja mida sellega ette võtta? 1,5 p

Lahenduskäik: Ootame, et eksaminand teab KrMS § 127 lg-s 1 nimetatud asjaolusid, mida uurija peaks arvesse võtma tõkendi kohaldamisel ning, et ka elukohast lahkumise keelu kohaldamine peab olema põhjendatud. Samas ei ole sellise tõkendi kohaldamine võimalik, kui pole kindlaks tehtud isiku elukohta. Samas ei takista elukoha mitteavaldamine menetluse jätkamist kui isik on menetlejale kättesaadav.

Ühel päeval internetis surfates köitis Toomase tähelepanu Ryanairi reklaam, mille kohaselt on võimalik vaid 15 euroga lennata Barcelonasse. Suutmata sellisele ahvatlusele vastu panna, ostiski Toomas ühe otsa pileti ja sinna ta lendas. Uurijale Toomas sellest teada ei andnud ning uurija teda enam kuidagi kätte ei saanud ei e-posti ega telefoni teel. Toomase abikaasalt kuulis uurija, et Toomas on ennast Hispaaniasse pikemaajaliselt sisse seadnud ning niipea Eestisse naasta ei kavatse.

Selgita millised on uurija võimalused Toomase osalust vajavaid menetlustoiminguid teostada ning Toomas ikkagi lõpuks Eestisse saada. Analüüsi seaduses ette nähtud võimalusi selle arvestusega, et Toomast on alus kahtlustada nendes kuritegudes, mille puhul materiaalõiguse kaasuse lahendamisel leidsid, et Toomas nende eest vastutab. 1,5 p

Lahenduskäik: Kaasuse lahendaja teab, et kuna Hispaania Kuningriik on Euroopa Liidu liige, siis üks moodus Toomase Eestisse toimetamiseks on välja anda Euroopa vahistamismäärus ja taotleda Hispaanialt Toomase loovutamist. Kaasuse lahendaja teab ja kirjeldab KrMS § 490 jj sätestatud loovutamise eeldusi (s.h loovutamise lubatavus sanktsiooni määrast ja/või kuriteo kuulumine KrMS § 489-6 sätestatud kataloogi) ja KrMS § 507 sätestatud Euroopa vahistamismääruse esitamise korda.

Aasta pärast pidas Hispaania politsei Toomase kinni ja ta toimetati Eestisse. Vahepeal oli asjas vahetunud nii uurija kui prokurör ja kuna selle aja jooksul oli politsei ja prokuratuur pidanud oma ressursi suunama kriisidega (koroona ja põgenikud) kaasnevate probleemide lahendamisse, oli Toomase asi aasta aega lihtsalt seisnud, ilma ühtegi toimingut tegemata.

Palun selgita milline protseduur tuleb läbida Toomase Eestisse toimetamisel. Kuidas sina prokurörina vastaksid kaitsja kriitilisele etteheitele menetluse seismise kohta ja kas seda arvestades on Toomase vahistamine jätkuvalt põhjendatud? 2 p

Lahenduskäik: Kaasuse lahendaja teab, et KrMS § 131 lg 4 kohaselt koostab eeluurimiskohtunik väljaspool Eesti Vabariigi territooriumi viibiva kahtlustava vahistamiseks vahistamismääruse teda küsitlemata, kuid hiljemalt ülejärgmisel päeval pärast kahtlustatava Eestisse toimetamist viiakse ta küsitlemiseks eeluurimiskohtuniku juurde.

Menetluse seismise ja vahistamise jätkuva põhjendatuse põhjendamisel hinnata lahendaja loovust.